

Spis treści

Wykaz skrótów	XV
Bibliografia	XIX
Orzecznictwo	XXIX
Wykaz literatury	XLV
Wstęp	LXV

Część I. Bezpieczeństwo prawne jako składnik koncepcji rządów prawa

Uwagi wprowadzające	3
Rozdział I. Bezpieczeństwo prawne w ujęciu teoretycznoprawnym	5
§ 1. Od idei poszanowania prawa do nowożytnej koncepcji praworządności w XVIII w.	5
§ 2. Koncepcje <i>Rechtsstaat</i> i <i>rule of law</i> . Państwo prawa XIX w.	8
I. Uwagi wprowadzające	8
II. Koncepcja <i>Rechtsstaat</i> w niemieckiej teorii prawa	9
III. Rządy prawa w angielskiej tradycji prawnej	10
§ 3. Debata wokół koncepcji rządów prawa i bezpieczeństwa prawnego drugiej połowy XX w.	12
I. Uwagi wprowadzające	12
II. Bezpieczeństwo prawne a praworządność formalna Herberta L.A. Harta i Josepha Raza	13
III. <i>Jürgena Habermasa</i> komunikacyjna koncepcja praworządności wobec zasady bezpieczeństwa prawnego	15
IV. Praworządność i bezpieczeństwo prawne w perspektywie niepozytywistycznej	16
1. Uwagi wprowadzające	16
2. Bezpieczeństwo prawne w filozofii <i>Gustawa Radbrucha</i>	17
3. Bezpieczeństwo prawne jako zasada w integralnej teorii prawa <i>Ronalda Dworkina</i> i teorii praw podstawowych <i>Roberta Alexy'ego</i>	18
§ 4. Podsumowanie	20
Rozdział II. Bezpieczeństwo prawne na tle zasady rządów prawa w prawie Unii Europejskiej	23

§ 1. Problematyka praworządności i bezpieczeństwa prawnego w świetle teorii prawa	23
§ 2. Pojęcie zasady rządów prawa w prawie Unii Europejskiej	26
§ 3. Zasada rządów prawa Unii Europejskiej jako fundament „wspólnoty prawa”	30
§ 4. Normatywne elementy rządów prawa w prawie Unii Europejskiej ..	32
I. Uwagi wprowadzające	32
II. Legalizm prawa Unii Europejskiej	34
III. Zasada proporcjonalności	36
IV. Zasada pomocniczości	38
§ 5. Wprowadzenie zasady rządów prawa do systemu prawnego UE	40
§ 6. Nadanie zasadzie rządów prawa rangi traktatowej	44
§ 7. Zobowiązanie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej do zapewnienia przestrzegania zasady rządów prawa	46
I. Uwagi wprowadzające	46
II. Podstawa prawa zobowiązania Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	47
III. Wpływ orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na kształtowanie się zasady rządów prawa w prawie UE	48
1. Wzrost znaczenia zasady rządów prawa w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	48
2. Doniosłość wyroku TS w sprawie Les Verts	50
§ 8. Kontrola przestrzegania zasady rządów prawa w prawie Unii Europejskiej	52
I. Kontrola przestrzegania zasady rządów prawa na podstawie art. 7 TUE	52
II. Kontrola przestrzegania zasady rządów prawa w ramach postępowania z art. 258–260 TFUE	55
III. Komunikaty Komisji na rzecz umacniania zasady rządów prawa w Unii Europejskiej	57
IV. Rozporządzenie w sprawie ogólnego systemu warunkowości służącego ochronie budżetu Unii Europejskiej	62
V. Stanowisko Parlamentu Europejskiego na rzecz ochrony rządów prawa w Unii Europejskiej	65
§ 9. Zasada rządów prawa w działaniu zewnętrznym Unii Europejskiej .	68
§ 10. Rządy prawa w perspektywie wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony	72
§ 11. Bezpieczeństwo prawne jako element rządów prawa w prawie Unii Europejskiej	74
§ 12. Podsumowanie	75

**Część II. Status prawny i pojęcie bezpieczeństwa
prawnego w prawie Unii Europejskiej**

Uwagi wprowadzające	79
Rozdział III. Bezpieczeństwo prawne jako zasada doktrynalna w prawie Unii Europejskiej	81
§ 1. Ogólna charakterystyka zasady bezpieczeństwa prawnego w prawie Unii Europejskiej	81
I. Uwagi wprowadzające	81
II. Materialne źródła bezpieczeństwa prawnego	82
III. Bezpieczeństwo prawne w porządkach prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej	83
§ 2. Stan badań nad zasadą bezpieczeństwa prawnego w prawie Unii Europejskiej	87
I. Uwagi wprowadzające	87
II. Bezpieczeństwo prawne w ujęciu <i>J. Raitio</i>	88
III. Koncepcja dyskursywnego bezpieczeństwa prawnego <i>E. Paunio</i>	91
IV. W poszukiwaniu charakteru prawnego zasady bezpieczeństwa prawnego	93
§ 3. Zasady ogólne w prawie Unii Europejskiej	94
I. Pojęcie zasad ogólnych prawa	94
II. Klasyfikacja zasad ogólnych	96
III. Znaczenie zasad ogólnych w prawie Unii Europejskiej	100
§ 4. Bezpieczeństwo prawne jako zasada doktrynalna w prawie Unii Europejskiej	104
I. Uwagi wprowadzające	104
II. Kilka uwag na temat reguł i zasad w koncepcji <i>Ronalda</i> <i>Dworkina</i>	104
III. Standardy prawne w doktrynie prawa	105
IV. Standard informacyjny w teorii i praktyce prawa międzynarodowego	107
V. Pojęcie doktryny prawa	109
VI. Krytyczna i kreatywna funkcja doktryny prawa	114
VII. Pojęcie i znaczenie zasad doktrynalnych	119
VIII. Bezpieczeństwo prawne jako zasada doktrynalna w prawie Unii Europejskiej	122
§ 5. Podsumowanie	125
Rozdział IV. Zakres przedmiotowy zasady bezpieczeństwa prawnego w prawie Unii Europejskiej	129

§ 1. Elementy składowe bezpieczeństwa prawnego	129
§ 2. Pewność prawa	133
§ 3. Treść nieretroaktywności prawa	139
§ 4. Nakaz ochrony prawnie uzasadnionych oczekiwań	141
I. Źródła nakazu	141
II. Treść ochrony uzasadnionych oczekiwań	143
§ 4. Jawność prawa Unii Europejskiej	147
I. Podstawy prawne jawności w prawie Unii Europejskiej	147
II. Pojęcie jawności w prawie Unii Europejskiej	150
III. Jawność obrad i posiedzeń w instytucjach Unii Europejskiej ...	154
1. Obrady i posiedzenia w Radzie	154
2. Obrady i posiedzenia w Parlamencie Europejskim	158
§ 5. Dostępność prawa Unii Europejskiej	161
I. Ewolucja regulacji prawnych dostępu do dokumentów instytucji Unii Europejskiej	161
II. Obowiązujące podstawy prawne	163
III. Pojęcie dokumentu	166
IV. Odmowa dostępu	168
V. Dostęp do dokumentów Rady	169
VI. Dostęp do dokumentów Parlamentu Europejskiego	173
VII. Narzędzia elektroniczne ułatwiające dostęp do dokumentów UE	175
§ 6. Relacje między zasadami tworzącymi regułę bezpieczeństwa prawnego	176
§ 7. Podsumowanie	179

Rozdział V. Zakres podmiotowy zasady bezpieczeństwa prawnego

w prawie Unii Europejskiej	181
§ 1. Beneficjenci zasady bezpieczeństwa prawnego. Bezpieczeństwo prawne wobec jednostek	181
I. Uwagi wprowadzające	181
II. Bezpieczeństwo prawne jednostek a zasada legalizmu	185
III. Bezpieczeństwo prawne jednostek a zasada proporcjonalności	187
IV. Bezpieczeństwo prawne jednostek a zasada <i>res iudicata</i>	189
§ 2. Państwa członkowskie jako adresaci zasady bezpieczeństwa prawnego	193
I. Uwagi wprowadzające	193
II. Stabilność i przewidywalność stosunków prawnych a sytuacja prawna państw członkowskich	194
III. Bezpieczeństwo prawne a zasada przyznania	205
III. Kompetencje Komisji w perspektywie zasady przyznania	206

IV. Kompetencje delegowane i wykonawcze Komisji a stabilność stosunków prawnych w prawie Unii Europejskiej	210
V. Swobodne uznanie Komisji w zakresie stanowienia aktów delegowanych i wykonawczych	218
VI. Ocena wprowadzenia w Traktacie z Lizbony podziału na akty delegowane i wykonawcze pod kątem zwiększenia stabilności systemu prawa Unii Europejskiej	220
VII. Zasada przyznania a akty niewiążące	222
VIII. Bezpieczeństwo prawne a zasada pomocniczości	224
IX. Bezpieczeństwo prawne a zasada proporcjonalności	233
X. Bezpieczeństwo prawne a zasada lojalnej współpracy	234
XI. Bezpieczeństwo prawne a zasada ochrony tożsamości narodowej	235
§ 3. Podsumowanie	237
 Część III. Zastosowanie zasady bezpieczeństwa prawnego w sferze tworzenia, stosowania i kontroli przestrzegania prawa Unii Europejskiej	
Uwagi wprowadzające	241
 Rozdział VI. Znaczenie zasady bezpieczeństwa prawnego w sferze tworzenia prawa Unii Europejskiej	
§ 1. Pojęcie bezpieczeństwa prawnego w aktach normatywnych Unii Europejskiej	243
I. Zasada pewności prawa	243
II. Zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań	245
III. Legislacja i implementacja retroaktywna	246
§ 2. Rola zasady bezpieczeństwa prawnego w procesie stanowienia prawa Unii Europejskiej	247
I. Uwagi wprowadzające	247
II. Planowanie oraz inicjatywa prawodawcza	249
1. Decydowanie polityczne	249
2. Wybór podstawy prawnej	252
3. Uzasadnienie projektu aktu prawnego	253
II. Jakość redakcji aktów prawnych Unii Europejskiej	254
1. Zasady techniki prawodawczej	254
2. Terminologia prawa UE	256
3. Język prawny aktów prawa UE	257
§ 3. Publikacja i wejście w życie aktów prawnych UE a bezpieczeństwo prawne	259
I. Obowiązek publikacji aktów prawnych Unii Europejskiej	259

II. Dostępność przepisów dla obywateli w ich językach narodowych	262
III. Obowiązek podawania aktów nieustawodawczych do wiadomości adresatów	264
IV. Wyłączenie skutków prawnych aktu prawnego przed jego publikacją. Konieczność zachowania ciągłości prawnej	265
V. Obowiązek oznaczenia daty ogłoszenia aktu prawnego	268
VI. Skutki prawne braku właściwej publikacji dla jednostek	269
VII. Skutki prawne braku właściwej publikacji aktu prawnego dla państw	272
VIII. Skutki prawne opóźnienia publikacji	273
§ 4. Poszanowanie zasady bezpieczeństwa prawnego jako kryterium legalności aktu <i>soft law</i>	274
I. Uwagi ogólne	274
II. Różnorodność niewiążących aktów instytucji Unii Europejskiej	276
III. Niewiążący charakter <i>soft law</i> w kontekście zasady bezpieczeństwa prawnego	277
IV. Komunikat Komisji jako szczególny typ <i>soft law</i>	278
V. Krytyczna opinia Parlamentu Europejskiego odnośnie do prawidłowości stosowania <i>soft law</i>	279
VI. Wydanie aktu <i>soft law</i>	280
1. Kategorie aktów niewiążących	280
2. Ogłaszanie aktów niewiążących	282
VII. Porozumienia międzyinstytucjonalne	284
§ 5. Inicjatywa „Lepsze stanowienie prawa” (<i>Better lawmaking – better regulation</i>)	287
I. Początek działań na rzecz poprawy jakości prawa	287
II. Program działań na podstawie Strategii lizbońskiej	288
III. Program REFIT	292
IV. Lepsze stanowienie prawa – priorytety Komisji Junckera	295
V. Ocena działań na rzecz podniesienia jakości prawa Unii Europejskiej	298
§ 6. Bezpieczeństwo prawne a umowy międzynarodowe Unii Europejskiej	300
§ 7. Podsumowanie	302
Rozdział VII. Znaczenie zasady bezpieczeństwa prawnego w sferze stosowania prawa UE	305
§ 1. Uwagi wstępne	305
§ 2. Akty administracyjne Unii Europejskiej	307
I. Uwagi wprowadzające	307

II. Czy rozporządzenie może być aktem administracyjnym?	308
III. Dyrektywa	310
IV. Decyzja	311
V. Stała praktyka administracyjna	312
§ 3. Wydanie aktu administracyjnego	313
I. Obowiązek uzasadnienia	313
II. Notyfikacja aktu administracyjnego	315
III. Dostęp do dokumentów jako atrybut bezpieczeństwa prawego UE	315
IV. Brak transparentności w działaniach Komisji. Przypadek pomocy publicznej	318
V. Porozumienie międzyinstytucjonalne w sprawie rejestru służącego przejrzystości	319
§ 4. Zasada trwałości aktów administracyjnych	322
I. Domniemanie legalności aktu administracyjnego	322
II. Bezpieczeństwo prawne a uchylenie aktów administracyjnych dotkniętych wadą	323
III. Nadużycie prawa	326
§ 5. Europejski Kodeks Dobrej Praktyki Administracyjnej i Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 2013 r. w sprawie prawodawstwa dotyczącego postępowania administracyjnego w Unii Europejskiej .	328
§ 5. Granice zasady bezpieczeństwa prawnego w kontekście stosowania prawa Unii Europejskiej	332
I. Ryzyko gospodarcze. Model rozważnego przedsiębiorcy	332
II. Oczywiste naruszenie przepisów	334
III. Zmiana przepisów	335
§ 6. Zasada bezpieczeństwa prawnego jako narzędzie ograniczające skutek bezpośredni przepisów prawa Unii Europejskiej	337
I. Ograniczenia z uwagi na zakaz retroaktywnego działania przepisów	337
II. Ograniczenia w związku z brakiem implementacji norm prawa Unii Europejskiej w kontekście odpowiedzialności karnej	338
§ 7. Wpływ zasady bezpieczeństwa prawnego na zakres obowiązku wykładni zgodnej	339
I. Pojęcie wykładni zgodnej	339
II. Ograniczenia wykładni zgodnej	341
III. Ograniczenia ze względu na zasadę legalizmu	343
§ 8. Podsumowanie	345
Rozdział VIII. Znaczenie zasady bezpieczeństwa prawnego w sferze kontroli przestrzegania prawa UE	347

§ 1. Uwagi wstępne	347
§ 2. Instrumenty pozasądowej kontroli przestrzegania prawa Unii Europejskiej	348
I. Uwagi wprowadzające	348
II. Prawo petycji do Komisji Petycji w Parlamencie Europejskim	350
1. Uwagi wprowadzające	350
2. Zakres przedmiotowy skargi	351
3. Zakres podmiotowy skargi	352
4. Procedura rozpatrywania petycji w Komisji Petycji	352
III. Komisje śledcze w Parlamencie Europejskim	354
IV. Skarga do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich	357
V. Skarga do Komisji w sprawie naruszenia prawa Unii Europejskiej przez państwo członkowskie	360
VI. Skarga do Komisji w sprawie naruszenia zasad dobrej administracji	362
VII. Skargi sektorowe do Komisji Europejskiej	363
1. Skarga na naruszenie prawa konkurencji wynikająca z postanowień rozporządzenia 1/2003	363
2. Skarga dotycząca stosowania niedozwolonej pomocy publicznej	364
§ 3. Sądowa kontrola przestrzegania prawa Unii Europejskiej	366
I. Uwagi wprowadzające	366
II. Trwałość rozstrzygnięć w postępowaniu sądowym	367
III. Unieważnienie aktu prawa UE	369
IV. Terminy procesowe dla wzruszania prawomocnych decyzji administracyjnych i sądowych	370
V. Terminy przedawnienia	371
VI. Języki urzędowe w postępowaniu przed Trybunałem Sprawiedliwości UE	372
1. Pojęcie języka urzędowego Unii Europejskiej	372
2. Reguły językowe postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej	374
§ 4. Mechanizmy sądowej kontroli przestrzegania prawa Unii Europejskiej w perspektywie zasady bezpieczeństwa prawnego	376
I. Skarga na naruszenie prawa Unii Europejskiej	376
1. Uwagi ogólne	376
2. Bezprawność jako przesłanka odpowiedzialności (zakres przedmiotowy)	378
3. Aspekty temporalne skargi	379
4. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE stwierdzający uchybienie	379

II. Skarga o stwierdzenie nieważności aktu prawnego Unii Europejskiej w trybie art. 263 TFUE	381
1. Uwagi ogólne	381
2. Właściwość sądów Unii Europejskiej	382
3. <i>Locus standi</i> z art. 263 TFUE a bezpieczeństwo prawne	383
4. Przedmiot skargi	385
5. Terminy do wniesienia skargi	386
6. Bezpieczeństwo prawne w kontekście stwierdzenia nieważności aktu prawa Unii Europejskiej	388
III. Skarga odszkodowawcza na podstawie art. 286 TFUE	389
1. Uwagi ogólne	389
2. Wymogi skargi	389
3. Przestanki odpowiedzialności Unii Europejskiej	390
§ 4. Podsumowanie	391
Zakończenie	393